od režiséra filmov **ŽELARY** a **OBČIANSKY PREUKAZ**

JIŘÍ MACHÁČEK ako

TOMAN

OBCHODNÍK S OSUDMI ĽUDÍ

NAPÍNAVÁ POLITICKÁ A OSOBNÁ DRÁMA O VZOSTUPE A PÁDE ČLOVEKA, KTORÝ MIERIL PRÍLIŠ VYSOKO

Ďalej hrajú: Kateřina Winterová, Roman Luknár, Kristýna Boková, Stanislav Majer, Táňa Pauhofová, Jaromír Dulava, Marián Mitaš, Martin Finger, Lukáš Latinák, Jiří Dvořák, Marek Taclík, Petr Vaněk, Ady Hajdu, Miroslav Táborský, Michal Režný, Václav Neužil, Jaroslav Plesl, Pavel Líška, Aleš Procházka **Námet:** Frank Reiss **Scenár:** Zdenka Šimandlová, Ondřej Trojan **Kamera:** Tomáš Sysel **Architekt:** Tomáš Svoboda **Kostýmy:** Katarína Štrbová – Bieliková **Hudba:** Michal Novinski **Zvuk:** Jiří Klenka **Strih:** Vladimír Barák **Výkonná producentka:** Michaela Syslová **Koproducentky:** Zuzana Mistríková, Ľubica Orechovská **Režisér a producent:** Ondřej Trojan **Vyrobila:** Filmová a televízní společnost Total HelpArt T.H.A, 2018 **www.pubres.sk/toman**

v kinách od **18. októbra**

KOPRODUCENTI | S PODPOROU | PARTNERI DISTRIBÚCIE V SR | DISTRIBÚTOR

PRESSKIT FILMU TOMAN

Réžia	Ondřej Trojan
Námet	Frank Reiss
Scenár	Zdenka Simandlová, Ondřej Trojan
Kamera	Tomáš Sysel
Strih	Vladimír Barák
Zvuk	Jiří Klenka
Architekt	Tomáš Svoboda
Masky	Jana Bílková
Kostýmy	Katarína Štrbová - Bieliková
Hudba	Michal Novinski
Producent	Ondřej Trojan, Total HelpArt T.H.A.
Koproducenti	Zuzana Mistríková, Ľubica Orechovská, PubRes
	Česká televízia
	Rozhlas a televízia Slovenska
	Fortuna Film und TV
	Barrandov Studio, a.s.
Výkonný producent	Michaela Syslová
Produkcia	Luděk Valchář
Výroba	Filmová a televizní společnosť TotalHelpArtT.H.A.
Distribútor	Forum Film
Film podporil	Státní fond kinematografie
	Audiovizuálny fond
	Státní fond kultury ČR
Žáner	Historická dráma
Minutáž	145 minút
Formát	DCP (1:2,35) 2D, zvuk 5.1
Prístupnosť	12
Premiéra	18. 10. 2018
Oficiálna stránka	www.pubres.sk/toman/
Trailer	https://youtu.be/wC6guT_vtP0
	https://vimeo.com/285833935

O FILME

Napínavá politická a osobná dráma o vzostupe a páde človeka, ktorý obchodoval s osudmi iných od Ondřeja Trojana, režiséra a producenta filmov Želary a Občiansky preukaz.

Neuveriteľný, ale pravdivý príbeh rozporuplnej osobnosti Zdeňka Tomana, vlastným menom Zoltána Goldbergera, pochádzajúceho zo slovenských Sobraniec. Toman bol mužom mnohých tvárí a mien, šéfom zahraničnej rozviedky a bezškrupulóznym obchodníkom a karieristom. Poverili ho zásadnou úlohou – zohnať peniaze, ktoré komunistom vyhrajú voľby. A Toman peniaze zohnať vedel. Pre seba, pre rodinu i pre stranu. Šmelinou, vydieraním, obchodmi s vojnovými zločincami aj ich obeťami. Neštítil sa ničoho. Cena, ktorú za svoju kariéru zaplatil on i jeho blízki, však bola príliš vysoká.

Film odkrýva pozadie tzv. tretej republiky, rokov 1945 – 48 a rozpráva príbeh muža, ktorý významne ovplyvnil vývoj povojnového Československa a o ktorom sa doteraz nikdy nehovorilo.

Zdeněk Toman, šéf československej zahraničnej rozviedky v období tzv. tretej republiky (1945 – 48), podvodník a manipulátor, ktorý obchodoval s osudmi mnohých ľudí i z najvyšších politických kruhov Československa a zahraničia, sa pre osobný profit, aj pre získavanie financií nevyhnutných pre úspech komunistického puču v roku 1948, neštítil kšeftovať s kýmkoľvek a s čímkoľvek. Bol osobou organizujúcou odchod východoeurópskych židov preživších holokaust cez Československo do Palestíny, samozrejme za tučné a neustále sa zvyšujúce provízie od židovských organizácií. Stal sa prvým väzneným vysokým komunistickým pohlavárom, ktorý vedel príliš veľa, a snáď práve preto sa mu podarilo celkom pohodlne utiecť z väzenia a dostať sa do americkej zóny v Nemecku.

Režisér a producent **Ondřej Trojan** prináša na plátno nielen napínavý thriller, ale aj najvernejšiu možnú dobovú rekonštrukciu skutočných udalostí, opierajúcu sa o archívne a očité svedectvá. A v neposlednom rade i vzťahovú a rodinnú drámu.

Jiří Macháček v hlavnej úlohe Zdeňka Tomana sa vo filme vďaka povahe dobového veksláka, valutovým kontaktom, ktoré získal počas vojny v Londýne a po vojne, aby hromadil prostriedky na podporu KSČ, vypracoval z pozície radového úradníka až na post vedúceho zahraničnej rozviedky a systematicky ju čistil od nestraníkov. Na konci sa však sám stal jedným z prvých komunistov väznených komunistami, ale tiež jedným z mála, ktorému sa z komunistického väzenia podarilo utiecť a dostať sa za hranice skôr, než začali padať hlavy. **Kateřina Winterová** sa v úlohe Tomanovej ženy Pesly stala dokonalým mixom zarytej komunistky a buržoáznej paničky, pre ktorú sú komunistické idey a spoločenské postavenie viac ako vlastné dieťa i život.

V ďalších úlohách sa predstavia **Kristýna Boková** ako Tomanova milenka a sekretárka Milada Třískalová, **Stanislav Majer** ako generálny tajomník KSČ Rudolf Slánský, **Marek Taclík** ako fanatický komunista, náčelník obranného spravodajstva Bedřich Reicin, ďalej slovenskí herci **Roman Luknár** ako Jan Masaryk, **Lukáš Latinák** ako politik Vlado Clementis, **Marián Mitaš** ako komunistický fanatik a agent NKVD Karel Vaš, **Táňa Pauhofová** ako Tomanova sestra Aurélia a **Ady Hajdu** ako sovietsky veľvyslanec v Československu Valerian Alexandrovič Zorin. Vo filme tiež účinkujú **Petr Vaněk** ako riaditeľ židovskej organizácie pre utečencov Gaynor Jacobson, **Lukáš Melník** v úlohe Tomanovej pravej ruky Františka Kuracinu, **Jaromír Dulava** ako minister vnútra Václav Nosek, **Jiří Dvořák** ako generál Bartík, **Martin Finger** ako agent spravodajskej služby Adolf Püchler, **Aleš Procházka** ako Klement Gottwald, ale aj **Václav Neužil, Miroslav Táborský, Radek Holub, Ondřej Malý, Jaroslav Plesl, Pavel Liška** a mnohí ďalší.

KTO BOL DR. ZDENĚK TOMAN

Narodil sa v roku 1909 v obci Sobrance na Slovensku ako Zoltán Goldberger, syn maďarských židov. Počas svojho života si niekoľkokrát zmenil meno, snáď aby sa aspoň de iure dištancoval od svojho židovského pôvodu. Práve ten akoby považoval zabremeno, ktoré by mu v živote mohlo brániť v kariére. Bola krátka a strmá... Tri vojnové roky bol šedou (červenou) eminenciou v pozadí politického diania.

Zdeněk Toman, komunista, šmelinár a všetkéhoschopný karierista si vyšliapal svoju cestu k politickej kariére v období boja o povojnové smerovanie Československa, prežratého intrigami o získanie korýt. Z radového úradníka s väzbami na exilovú vládu v Londýne, kde so svojou ženou Peslou prečkal vojnu, cez krátke obdobie repatriačného úradníka na Zakarpatskej Rusi sa vypracoval až na post vedúceho odboru zahraničnej rozviedky. Z tejto pozície, v utajení a s veľkými právomocami rozohral niekoľko partií. Partiu rozviedčika, využívajúceho metódy vydierania, udávania a zastrašovania so zámerom „vyčistiť“ rozviedku od akýchkoľvek povojnových demokratických zložiek a totálne ovládnuť rezort komunistami. S požehnaním generálneho tajomníka KSČ Rudolfa Slánského, s diplomatickým pasom a širokými kontaktmi z Londýna aj medzi preživšími zo židovskej komunity zároveň kšeftoval v obrovských rozmeroch, aby získal peniaze pre komunistickú predvolebnúkampaň. Zásadným spôsobom sa tiež podieľal na pomoci pre povojnových židovských navrátilcov a utečencov zo všetkých kútov východnej Európy a participoval na koordinácii ich deportácií

cez Československo, Nemecko a Rakúsko do Palestíny. To všetko robil vždy z osobných a zištných dôvodov, vďaka čomu nadobudol obrovské majetky.

Bol jedným z prvých zatknutých povojnových vysoko postavených politických väzňov a jedným z mála, komu sa v lete roku 1948 podarilo utiecť z ostro stráženej komunistickej väzby a dostať sa cez americkú zónu až do Venezuely. Je veľmi pravdepodobné, že komunistickí pohlavári mali záujem, aby Toman so svojimi informáciami zmizol v zahraničí. Len o pár rokov neskôr sa už podobné zatknutia riešili podľa sovietskych nôt. Brutálne výsluchy, vynútené priznania a politické justičné vraždy vrátane Slánského a ďalších.

Na pozadí tejto linky sa medzitým odohráva boj o moc medzi demokratmi a komunistami, koordinovaný Moskvou riadenými agentmi NKVD, a tiež boj o moc uprostred samotnej komunistickej strany. V tejto hre zostalo veľa zničených osudov, veľa mŕtvych, uväznených a ožobráčenýchľudí, a tiež nevyjasnená úloha Jana Masaryka pri februárovom kabinetnom komunistickom puči.

ROZHOVORY

ONDŘEJ TROJAN, režisér, producent, spoluautor scenára

Ako sa cítite pred premiérou svojho štvrtého filmu?

- Ako pred každou premiérou. Nakrútil som divácky pomerne náročný film vyrozprávaný trochu neobvyklou formou. Stojím si za svojou prácou, ale vôbec netuším, či diváci na film prídu, aj keď by som si to veľmi prial. Nechcem nakrúcať filmy do šuplíka.

Tomana ste pripravovali osem rokov. Čo bolo najťažšie?

- Z toho som sa ale skoro päť rokov s veľkými pauzami zaoberal scenárom a financovaním. Najťažšie bolo rozhodnúť sa, akým spôsobom túto látku uchopiť. Veľmi mi záležalo na autentickosti a pravdivosti celého príbehu, ktorý sa z nemalej časti odohrával na najvyšších poschodiach politiky v rokoch 1945 až 1948. Chcel som byť presný aj historicky. Tiež som sa chcel vyvarovať rôznych filmárskych klišé a pritom sa oprieť o silné herecké výkony. Teda natočiť film bez kompromisov, ale zároveň kino pre veľké plátno, ktoré si diváci odnesú po odchode z kina vo svojich hlavách domov a v ideálnom prípade sa o ňom budú rozprávať alebo sa k tomu zážitku vracať. Myslím si, že Želary aj Občiansky preukaz na veľa divákov takto zapôsobili, preto tieto dva moje predchádzajúce filmy zmieňujeme na plagáte, aby sme divákom povedali, že prichádzame opäť so silným filmom.

Čo vás naopak bavilo najviac?

- Nakrúcanie. Mal som tú česť pracovať s vynikajúcimi hercami a vynikajúcim štábom. Bola radosť s nimi spolupracovať, veľmi si to cením.

Pod Tomanom ste podpísaný ako režisér, producent aj ako spoluautor scenára. Ako ste sa k nemu dostali?

- Niekedy v roku 2012 sa na mňa obrátila Čechoaustrálčanka pani Zdenka Simandlová s veľmi tučným scenárom o istom Tomanovi. Bol napísaný nechronologicky, dalo mi dosť práce sa v ňom orientovať, ale postava a príbeh Tomana alias Zoltána Goldbergera ma zaujali. Niekoľko mesiacov sme sa stretávali, ona medzitým scenár dopisovala, upravovala, ale nakoniec som zistil, že jediná cesta, aby som mohol film realizovať, je chopiť sa tej práce sám. Zvýrazňovačom som si označoval scény, ktoré boli dôležité, zoradil som dej chronologicky, vyhádzal som postavy, ktoré boli pre príbeh nadbytočné a zjednodušil som počet prostredí, kde sa dej odohráva. Potom som všetko obraz po obraze konzultoval s historikmi a podľa ich pripomienok upravoval. V poslednej fáze som sa sústredil na dialógy. To celé s rôznymi pauzami trvalo asi tri roky.

Prečo ste si zvolili pre svoj štvrtý film príbeh človeka, ktorý tak zásadne prispel k nastoleniu komunistickej diktatúry v našej krajine a súčasne k vzniku Izraela?

- Bavilo ma odkrývať a spoznávať tajomnú postavu Tomana, udalosti a osoby, ktoré ho v období jeho neuveriteľného vzostupu obklopovali a formovali. Pripadalo mi to celé mrazivo aktuálne, pretože história sa veľmi často opakuje a my sa z nej odmietame poučiť a robíme stále tie isté fatálne chyby. Tomanov akčný rádius, jeho vysoká hra v zákulisí, jeho mafiánska schopnosť šmelením a kšeftovaním s ľudským nešťastím získavať obrovské peniaze, ktoré určite nepriznával na zdanenie, jeho intrigy... To je veľmi vzrušujúca látka.

Aký bol Zdeněk Toman?

- Toman bol priamym hýbateľom mnohých udalostí ovplyvňujúcich politický vývoj v Československu medzi rokmi 1945 až 1948 a vďaka jeho veľkému prispeniu sa chopila moci politickým pučom Komunistická strana. Obratne zo zákulisia vykonával s požehnaním väčšiny straníckych špičiek politické a finančne machinácie obrovského rozsahu. Zároveň sa však zaplietal do vlastnej pavučiny a postupne sa proti svojej vôli stal obeťou vlastného ega bažiaceho po moci, mamone a uznaní. Osoba Tomana v sebe nesie rysy prehlbujúcej sa patologickej psychopatie a zároveň schizofrenického vnútorného boja o svoje vlastné zaradenie. Jeho vnútorný boj s vlastným zatajovaným židovstvom, ktoré nie je schopný napriek všetkej svojej snahe zo seba zmyť, jeho prehlbujúci sa strach z politickej mašinérie, ktorú buď sám riadi alebo je riadený zložkami úkolovanými zo Sovietskeho zväzu (zvlášť vojenskou rozviedkou prelezenou agentmi NKVD), to sú okolnosti jeho postupného vnútorného rozpadu. Množstvo alkoholu a cigariet svedčí o jeho besoch, depresiách a stupňujúcom sa strachu o seba a svoju rodinu hraničiacom so stihomamom. Niet sa prečo čudovať. Musel vnímať silnejúce tendencie presadzovať v spravodajských zložkách

sovietske praktiky v boji s „triednym nepriateľom“, neštítiace sa páchať tie najodpornejšie zločiny. Metódy, ktoré zachádzali o dosť ďalej, než aké používal bez škrupulí on sám.

Prečo ste do úlohy Tomana obsadili Jiřího Macháčka, herca a speváka, ktorý je zaškatuľkovaný skôr ako showman, spevák a komik?

- Jirka si vie ísť za svojím s buldočou vytrvalosťou. To je jeho prirodzená vlastnosť. Keď si zdôvodní, kam až by bol Toman pre naplnenie svojich cieľov schopný zájsť a zoberie si to za svoje, máte pred sebou osobnosť, ktorej v postave Tomana verím úplne všetko. K pozitívnej povahe Jirku je to určite protiúloha, ale práve to vie byť motivujúce, o tom som nepochyboval. Každý v sebe máme ukrytú kdesi v hĺbke nejakú temnotu, ide o to, pustiť ju pred kamerou zo seba von.

Pre vykreslenie postavy Tomana sú zásadné vzťahy, aké má so svojimi najbližšími. V rodine i v politike. Aký bol jeho vzťah s manželkou Peslou?

- Vo vzťahu k Pesle často podliehal netrpezlivým výbuchom iracionálneho hnevu alebo sa prepadal do stavov „zlomeného chlapčeka“ zdôverujúceho sa so svojimi boliestkami „mamičke“, aby ho pofúkala. Inokedy zas, v obraze, keď ukazuje Pesle zdevastovanú ruinu ich budúcej vily, podlieha až akejsi snahe o ochranu, lebo sa v ňom bije nevyriešená otázka jeho židovských koreňov. Vilu židom zobrali Nemci, následne zdevastovali Rusi a teraz si ju pre seba berie Toman... Ducha prapredkov tak budú mať stále okolo seba.

A aká je Pesla?

- Poľská židovka Pesla je rovnako veľmi komplikovaná osobnosť. Rodinné i spoločenské problémy síce vníma, ale odstrkáva ich od seba, aby ich nemusela riešiť. Cez svoje detinské stalinistické zmýšľanie sa správa ako buržoázna rozmaznaná panička, jej ekonomické a spoločenské postavenie má pre ňu zásadný význam a žije v blude, že keď jej manžel toho tak veľa vykonáva pre blaho ľudu, má na tieto buržoázne výdobytky plný nárok. A práve preto pád zo spoločenského rebríčka spôsobený zatknutím jej muža neunesie, napriek tomu, že za sebou necháva polročného syna. Naivne verí, že Strana sa o neho postará.

Prečo ste do tejto úlohy obsadili Kateřinu Winterovú?

- Ako filmová herečka bola pre mňa neznáma a rovnako podobne tajomná ako predobraz postavy, ktorú stvárnila. Páčilo sa mi, že je to také „sveřepé tintítko“ a trochu neistá špičková herečka, čo podporovalo zakrývanú labilitu jej hrdinky. Obsadiť Katarínu bol nápad kastingovej režisérky Petry Svarinskej a mne sa veľmi páčil.

Okrem manželky má ale Toman aj milenku...

- No on mal tých avantúr omnoho viac, ale o tom film nie je. Svoju asistentku Třískalovú využíval ako osobu, na ktorej si dokazuje svoju moc a mužské ego. Tomanova neskoršia odťažitá a následne až nenávistná premena vo vzťahu k nej nie je vedená jeho citmi, jeho potrebou nezraňovať svoju tehotnú ženu, ale racionálnymi pohnútkami, keď sa jeho ťažko zatajovaný pomer stáva prekážkou pre jeho vlastnú kariéru, ktorú stavia nad všetko ostatné.

Prečo ste obsadili Kristýnu Bokovú?

- Dobre sa mi s ňou pracuje. Poloha vypočítavej „mršky“ jej sedí. U Kristýny som na rozdiel od Kateřiny Winterovej vsádzal na istotu. V úlohe učiteľky Pivoňkovej v Občianskom preukaze bola okúzľujúca a ja som nechcel rolu zlatokopky Miladky Třískalovej obsadiť prvoplánovo nejakou nesympatickou sexbombou. To by bolo príliš ploché. Vždy sa snažím aj na charakterovo nesympatických postavách hľadať nejaké poľudšťujúce prvky, ktoré vnesie do postavy dobrá herečka svojou prirodzenou charizmou.

Z mužov sú Tomanovi najbližšie tri postavy – Slánský, Masaryk a Jacobson. Aké vzťahy medzi nimi panovali?

Toman a Rudolf Slánský

- Obaja sú židia a obaja sa k svojmu židovstvu príliš nehlásia. Slánský je jediný komunistický pohlavár, s ktorým sa Toman uchýlil k osobnejším rozhovorom, nie preto, že by ich spájalo puto priateľstva či zmienené židovstvo, ale najmä preto, že Slánský bol najvyššou autoritou v rebríčku komunistických politikov, ktorý ho pravidelne úkoloval nie prácou pre rozviedku, ale šmelinárstvom so zámerom získavať nelegálne financie do straníckej kasy. Slánský je na dlhú dobu Tomanov rebrík k strmému vzostupu, no Toman zároveň Slánského svojimi šmelinami drží v šachu. Zatiaľčo Toman si je istý, že nie je dôvod sa pred Slánskym hrbiť, Slánský sa dostáva pod tlak zo strany Sovietov a cíti, že Toman, ktorý zo svojej pozície šéfa rozviedky vie na každého vplyvného politika všetko a neváha kedykoľvek nič z toho použiť, sa skoro stane pre celú KSČ príťažou a ich vzájomný vzťah ochladne. Preto po palácovom puči v roku 1948 neváha pripojiť svoj podpis pod rozkaz na zatknutie Tomana. Je zaujímavé, že trvalo mesiac a pol, než k nemu naozaj došlo. Strach neurobiť týmto krokom chybu bol koniec koncov zjavný u všetkých vrcholových funkcionárov a šéfov rozviedok, ktoré už naplno ovládli komunisti.Je rovnako pravdepodobné, že Slánský a niekoľko ďalších komunistov mali záujem, aby Toman z väzenia zmizol a stratil sa so svojimi vedomosťami v zahraničí. Len o pár rokov neskôr sa už podobné zatknutia riešili podľa sovietskych nôt. Brutálne výsluchy, vynútené priznania a politické justičné vraždy. Koniec koncov Slánský by o tom mohol rozprávať, keby sám neskončil na šibenici...

Ich vzťah je jedným z ihrísk, kde Toman rozohráva svoju partiu obratného manipulátora. Aj keď necháva Slánskému rolu bossa, ktorý úkoluje, vie si ho doviesť tam, kde ho potrebuje mať. Toto pôsobivé farizejstvo oboch mužov tak pripomína šachovú partiu. Vzájomné vyhrážky vedú akoby medzi rečou, zároveň je zjavné, ako rozdielne spolu hovoria medzi štyrmi očami a ako na verejnosti. Slánský je vystavený tlakom plniť stranícku kasu a zároveň strachu, aby sa v tejto špinavej hre nenamočil. Špinavú prácu mal odvádzať Toman, kým, samozrejme, všetkým okolo seba neprerástol cez hlavu.

Prečo ste obsadili do roly Rudolfa Slánského Stanislava Majera?

- Je to herec, ktorý na veľmi malom priestore dokáže veľmi presne a citlivo jednoduchými prostriedkami odlíšiť nuansy svojho vnútra. A navyše sa mi hodila do hry jeho podobnosť s predobrazom Slánského.

Toman a Gaynor Jacobson

- Stretnutie Tomana s Jacobsonom sprostredkoval Jan Masaryk, ktorý zo svojej funkcie ministra zahraničia potreboval a chcel nezištne riešiť otázku migrácie židovských utečencov z Poľska a východnej Európy. Dnes je ťažké povedať, do akej miery sa Toman angažoval v tejto otázke z dôvodu svojho židovského pôvodu a či žil v predstave, že sa týmto „očisťuje a vykupuje“. Isté je, že za všetky transporty, za každú osobu načierno kasíroval, a to vo veľkom. Jeho vzťah s riaditeľom americkej židovskej humanitárnej organizácie Gaynorom Jacobsonom, ktorého hlavnou úlohou bolo bezpečne prepraviť desaťtisíce utečencov cez našu republiku do amerických zón v Rakúsku a Nemecku, bol preto zmesou vzájomného pohŕdania i rešpektu. V každom prípade mal Toman nesmiernu zásluhu na záchrane mnohých židovských životov a v konečnom dôsledku aj na vzniku štátu Izrael na palestínskom území. Koniec koncov v spolupráci s Janom Masarykom a Vladom Clementisom stihol ešte tesne pred svojím zatknutím organizovať prvé dodávky československých zbraní práve Židom do Palestíny. A to opäť za tučné provízie. V Izraeli je po Tomanovi pomenované krídlo prestížnej Ben Gurionovej univerzity.

Prečo ste obsadili do roly Gaynora Jacobsona Petra Vaňka?

- Tu som korčuľoval na najtenšom ľade, pretože Petra som vôbec nepoznal. On síce nemusel vytvárať pre svoju postavu nejaký psychodramatický oblúk jej premeny, ale i tak bolo potrebné citlivo dávkovať strelivo pre jeho hru, ktorej poslaním bolo dostať do Palestíny čo najviac svojich súkmeňovcov. Navyše, ako Američan svoju úlohu hrá vo svojom materinskom jazyku. Stávka na Petra sa mi vyplatila. Vo filme mu jeho nie príliš opozeraná tvár dáva vďaka presnému herectvu nadstavbu cudzinca, ktorý splnil za cenu mnohých korupčných kompromisov svoju úlohu. Nemal totiž na výber.

Toman a Jan Masaryk

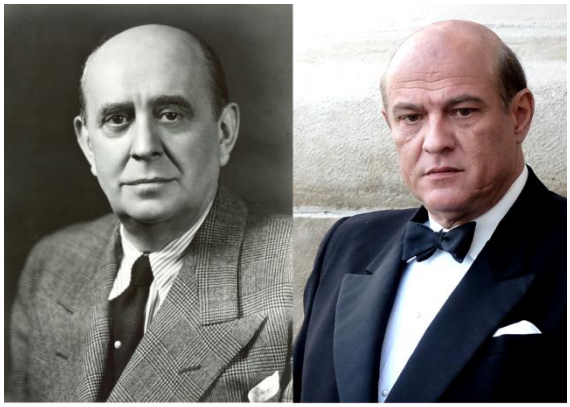

- Jan Masaryk, v rozpore s tým, ako je dnes mnohými ľuďmi vnímaný ako čisto kladná osobnosť pevných zásad, bol vo svojej povojnovej ére v skutočnosti dosť slabý a ustráchaný ľavicový politik, zmáhaný depresiami, ktoré liečil alkoholom a drogami. V tejto svojej „terapii“ si bol čiastočne s Tomanom podobný. Zvláštne ale je, aký patologicky submisívny vzťah si k Tomanovi vypestoval bez toho, že by ich spájalo priateľstvo či spoločne prežité osobné zážitky. A to všetko napriek tomu, že mal z Tomana strach a nemal jediný dôvod dôverovať mu. Koniec koncov bol to práve Toman, kto nútil Masaryka vo februári 1948 nepodať spolu s niektorými ostatnými demokratickými ministrami demisiu, čím zásadnou mierou prispel k tomu, že prezident Beneš poveril komunistického lídra Klementa Gottwalda zostavením jednofarebnej vlády. Dôsledky februárového kabinetného puču sú všeobecne známe.

Film nefabuluje, či a ako bol Masaryk odstránený, to už asi nikto nikdy presne nezistí. Isté je, že tento akt riadila sovietska rozviedka, a tiež to, že obaja títo muži v rozpätí niekoľkých týždňov, každý iným spôsobom, naveky opustili Československo. Tretia republika je mŕtva a občanov čaká štyridsať rokov komunistickej diktatúry.Viac než psychologická sonda vzťahu

oboch mužov ma cez ich početné stretnutia zaujímala predovšetkým rozpadajúca sa, odidealizovaná osobnosť samotného Jana Masaryka. Takto rozporuplného som ho chcel vo filme vykresliť, lebo som si istý, že je to pravdivý obraz. Svoj sľub otcovi, že nikdy nezradí a neopustí prezidenta Beneša Masaryk splnil za cenu nesmiernych obetí.

Prečo ste obsadili do roly Jana Masaryka slovenského herca Romana Luknára?

- Roman je charizmatický hráč s prirodzenou noblesou a zároveň istou mierou familiárnosti a šašovského humoru. Jan Masaryk sa vždy snažil byť ľudový a neformálny. Patril k tým osobnostiam, ktorým v spoločnosti ich cielené faux pas vďaka nonšalantnosti vždy prechádzali. A v tomto je Roman Luknár neprekonateľný a autentický.

Úloh je v Tomanovi tak okolo sedemdesiat. Podľa akého kľúča ste ich obsadzovali?

- Pokiaľ ide o hlavné postavy, každá má svoj istý malý vývojový oblúk, každú hlavnú postavu povojnové udalosti niekam posunuli, väčšinou do pekiel. Ostatné osoby sú pochopiteľne čiernobielejšie a plochejšie, hlavným postavám robia štafáž a sú podstatné predovšetkým ako historicky pravdivé osoby, spoluhýbateľky našich dejín. Hercov sme vyberali zvlášť po typologickej stránke, aby sme boli maximálne autentickí. Našťastie bolo z čoho vyberať, pokiaľ ide o ich herecké majstrovstvo, a o zvyšok sa postarali maskéri a kostyméri.

Kameru robil Tomáš Sysel, s ktorým ste nakrúcali po prvýkrát, strih Vladimír Barák, s ktorým ste spolupracovali aj na Občianskom preukaze a Želaroch, rovnako ako s kostýmovou výtvarníčkou alebo umeleckou maskérkou. Naopak, hudobný skladateľ Michal Novinski alebo architekt Tomáš Svoboda s vami spolupracujú tiež po prvýkrát. Ako si vyberáte tím?

- Film sme nakrúcali väčšinou po sekvenciách, nie po jednotlivých záberoch. Takto bolo možné lepšie hercom pripraviť pôdu pre gradáciu jednotlivých scén, aby pôsobili kompaktnejšie, pravdivejšie a emotívnejšie. Nepoužívali sme vo väčšej miere súčasné módne a efektné kamerové barličky, ako sú žeriavy, kruhové jazdy či drony. Napriek tomu sme sa nesnažili používaním prevažne statických či švenkových záberov rozprávať film akýmsi retroštýlom. Film je prirodzene farebný, bez utlmených sépiových či podobných odtieňov, ktoré by mali vyvolávať pocit formálneho spracovania z čias, keď sa náš príbeh odohráva. Hrali sme sa s hĺbkou ostrosti, aby sme vypichli to podstatné. Svietili sme úsporne s využívaním reálnych zdrojov. Nepoužívali sme ostré svetlá a tiene v štýle film noir. A hoci sme boli nútení používať veľké množstvo trikov ako pri nakrúcaní, tak aj pri postprodukcii, snažili sme sa, aby tieto triky pôsobili prirodzene funkčne a aby ich divák nevnímal. Niektoré scény sme kvôli autentickosti snímali na dve kamery. V tom všetkom mi bol kameraman Tomáš Sysel prirodzenou oporou. Jeho práca so svetlom i schopnosť jednotiacej úspornej štylizácie bola pre mňa istotou, že dosiahneme výsledné vyznenie.

Pri výtvarných zložkách som sa mohol oprieť o kostýmovú výtvarníčkou Katarínu Štrbovú-Bielikovú a umeleckú maskérku Janu Bílkovú, ktoré sme poznal zo svojich predchádzajúcich filmov a vybral som si ich preto, že ma ich dôkladná práca nikdy nesklamala.

To isté platí aj o mágovi strihu Vladimírovi Barákovi. V strižni sme strávili možno viac času než na pľaci. „Vypilovať“ timing a vyznenie jednotlivých scén bola dosť náročná práca, ktorá bola daná neobvyklou formou denníkového rozprávania. Architekta filmu Tomáša Svobodu a hudobného skladateľa Michala Novinského si pravdupovediac vyžiadali okolnosti. A obaja boli pre film veľkým prínosom. Verím, že diváci filmové dekorácie a hudbu ocenia ako špičkovú súčasť kolektívnej práce na celkovom vyznení nášho diela.

ZUZANA MISTRÍKOVÁ, koproducentka

Aký je vklad Slovenska do filmu Toman?

- Dostali sme od režiséra a producenta filmu Ondřeja Trojana možnosť podieľať na tomto projekte partnersky už vo fáze vývoja. Príbeh Tomana je príbehom Československa v jednom z jeho zlomových období. Je pre Slovensko relevantný rovnako, ako pre Českú republiku. Film pracuje s reálnymi historickými postavami, vrátane slovenských. Je symptomatické, že hlavný hrdina Zdeněk Toman, šéf zahraničnej rozviedky v Prahe, sa narodil na Slovensku, v Sobranciach, ako syn maďarského rabína. Od začiatku bolo neodmysliteľné aj slovenské herecké zastúpenie. Nielen v „slovenských postavách“, napríklad Romana Luknára uvidia diváci v postave Jana Masaryka.

Ako filmu vznikal? Kde sa nakrúcalo a ako dlho nakrúcanie trvalo?

- Keďže gros príbehu sa odohráva na najvyšších miestach československej politiky, Praha bola hlavným miestom nakrúcania. Štáb sa dostal na mnohé autentické miesta príbehu, vrátane bytu Jana Masaryka v Černínskom paláci, pod oknami ktorého jeho život vyhasol. Samotné nakrúcanie Tomana sa začalo v novembri 2016 a pokračovalo až do októbra 2017. Postprodukcia trvala takmer rok a napríklad hudba sa pod vedením Michala Novinského realizovala v Bratislave, v spolupráci s RTVS.

Drám o postavách z našej histórie vzniklo už viacero. Čím je Toman zaujímavý?

- Film Toman poodhaľuje zákulisie veľkej politiky. Dáva nám nahliadnuť do „kuchyne“, v ktorej sa „upieklo“ víťazstvo komunistickej strany vo voľbách v roku 1946 a „uvaril“ február 1948. A nie je to pekný pohľad.

HERCI

JIŘÍ MACHÁČEK ako Zdeněk Toman

Čo rozhodlo, že ste úlohu Tomana prijali?

- Mohol by som tu vymenovať celý zoznam určite lepších filmových hercov než som ja, ktorí celý život čakali alebo ešte čakajú, že dostanú príležitosť vystúpiť z rámca, z oblasti, alebo ak chcete zo škatuľky, do ktorej sú celý život obsadzovaní, a pre mňa bol tou príležitosťou práve Toman. To sa nedalo odmietnuť.

Viete, prečo si vybral Ondřej Trojan do úlohy šéfa zahraničnej rozviedky, šmelinára, karieristu, komunistu Zdeňka Tomana práve vás?

- Ondro tvrdí, že medzi Tomanom a mnou je veľká fyzická podobnosť. Hovorí to viac ľudí, aj keď mne to tak nepripadá, ale možno preto. Alebo možno preto, že som tiež doktor práv, ako bol Toman alebo preto, že sa do toho napríklad nikomu inému nechcelo.

Aký Toman podľa vás bol a ako ste sa na neho pripravovali?

- Čítal som napríklad výsluchy Tomanových príbuzných a jeho blízkych spolupracovníkov. To sú výsluchy ŠTB z 50. a 60. rokov. Tie ho vykresľujú ako zradcu socializmu a ako ľudského netvora. Na druhej strane tu sú ale Tomanove zásluhy, pomoc množstvu židovských rodín pri povojnovom presune, sú tu Tomanove pocty od Izraelského štátu. Takžezásadný rozpor, vnútri ktorého sa snažíte dopátrať, kto vlastne bol ten Toman, a nakoniec to najzaujímavejšie je, ako sa vám vďaka nemu začne otvárať doba, v ktorej pôsobil.

Ako?

- Vidíte proces, ako tu komunisti pod taktovkou Moskvy krok za krokom rozbiehajú demokratický systém, aby potom násilím prebrali moc, ale hlavne to, že im nikto nestojí príliš v ceste.

Gauner alebo hrdina? Pre československé dejiny bol Toman prvý prípad, pre dejiny Izraela ten druhý. Ako ste k nemu pristupovali?

- Ako k nejednoznačnému charakteru. Napríklad v scéne s Jacobsonom, ktorý s Tomanom vyjednáva podmienky transportu tisícov židov migrujúcich cez Československo, tam väčšina ľudí mala zo scenára dojem, aký je Toman bezcitný vydierač, ale ja som sa nemohol zbaviť dojmu, že sledujem človeka, ktorý vie, že je jediný, kto tým transportom môže poskytnúť férový právny rámec, aby sa tá záležitosť vôbec pohla z miesta. Áno, využije to, ale až potom. A táto nejednoznačnosť ma na ňom priťahovala najviac.

A ako ste chceli, aby ho vnímali vo finále diváci?

- V tom som teda jasno nemal. Sám som sa čudoval, ako každá nová verzia strihu priniesla na tú postavu trochu iný pohľad. Ale že je to nemilosrdný obchodník, ktorý medzi komunistami vyniká noblesou, rozporuplný človek, dokonale zametajúci stopy, hráč, ktorý všetko, do čoho strčí nos, využije vo svoj prospech, toho som sa držal.

Toman sa točil na etapy rok. Čo to pre vás znamenalo? Nestrihať sa? Držať si váhu?

- Nestrihať sa, držať si váhu, to je najmenej. Ale vy máte tú postavuv sebe, tej sa proste zbavíte, až s poslednou klapkou. Je to taká zvláštna forma tehotenstva, a to musíte vydržať a nerobiť počas toho iné filmy. Teda ja to tak mám.

Nestali ste sa za ten čas trochu Zdeňkom Tomanom?

- Samozrejme, že áno, v tom je v podstate tá práca. Rovnako ako to, že sa potom musíte vrátiť zasa späť k sebe.

Vašu ženu Peslu hrá Kateřina Winterová. Ako ste sa ako manželia Tomanovci zohrali?

- My sme si s Kateřinou okamžite rozumeli v tom, že medzi Tomanom a jeho ženou Peslou musel byť veľmi bizarný, ale silný vzťah. Tí dvaja sa určite mali radi. Obaja boli židovského pôvodu, v mladosti zjavne podľahli komunistickým ideálom a postupne aj bezostyšne hrabivosti a karierizmu. V tomto bol Toman s Peslou v zhode, a to bol náš východiskový pohľad. Mne sa s Katarínou pracovalo veľmi dobre a myslím si, že by ma bavilo nakrúcať s ňou niekedy i nejakú komédiu.

Kristýna Boková hrá vašu sekretárku a milenku. Pred kamerou ste sa zišli už po niekoľkýkrát, poznáte sa dlho. Je výhoda hrať s kamarátmi, nehrozí, že sa napríklad pri milostnej scéne s kamarátkou „odbúrate“?

- S Kristýnou Bokovou hrozí, že sa „odbúram“ pri akejkoľvek scéne. To tak s niekým jednoducho máte. Napríklad aj s Jaromírom Dulavom to mám. Ale s Kristýnkou už to dávno vieme, okrem tých filmov, čo sme spolu nakrútili, sme spolu hrali desať rokov v divadle, takže vieme svoje a ja sa na ňu vždy teším.

Treťou zásadnou ženou je Táňa Pauhofová ako Tomanova sestra Aurélia.

- S Táňou by som si tiež prial ešte hrať, tu sme toho mali spolu málo, asi len tri scény, ale to napojenie, to cítite hneď, že by fungovalo. Myslím, že Táňa je na svoj vek skutočne veľká a vyzretá herečka.

Všetci sa súcitne pýtajú herečiek, ako zvládajú nakrúcanie milostných scén. Pri hercoch sa ale asi predpokladá, že ich to v posteli pred kamerou a celým štábom nesmierne baví. Je to tak?

- Ja sa väčšinou len hanbím, aby som tú hereckú partnerku nejako neiritoval, napríklad tým, že by som bol príliš hrubý, alebo naopak málo hrubý, alebo čo ja viem, záleží skôr na tom, či narazíte na niekoho, kto sa z práce na tých intímnych scénach rúca, alebo naniekoho, s kým si pri tom môžete užiť veľa zábavy. A Katarína aj Kristýnka sú našťastie ten druhý prípad. Krtistýnka sa vlastne stále len smeje a to je veľmi uvoľňujúce.

S Ondřejom Trojanom sa poznáte dlho, spája vás aj spoločné hranie v Divadle Sklep. Nemal tendenciu vám predhrávať?

- Niekedy aj začne predhrávať, ale to sú chvíle, na ktoré sa teším, navyše na tom nebazíruje, keď to potom napríklad urobíte inak. Nevnímam to tak, že by predo mňa staval nádobu, do ktorej sa musím vtesnať,je to skôr tým, že on by najradšej robil všetko sám, vrátane stavby dekorácií a úpravy rekvizít. To je ten jeho strhujúci zápal a ten ma baví.

Ako sa vám s Ondřejom spolupracovalo?

- Ideálne. Ondro pripravuje každý svoj film mimoriadne dôsledne, a keď už sa rozhodne pre nejakú látku, tak nezačne nakrúcať, pokiaľ jej nedá všetko, čo si tá látka žiada. To je fakt šťastné spojenie úlohy režiséra a producenta v jednej osobe, ktoré je vždy riskantné a náročné, ako fyzicky, tak aj psychicky. Ale ešte som nestretol nikoho, kto by výhody, ktoré z toho plynú, dokázal využiť v prospech filmu tak ako Ondro.

A ako sa vám v jeho réžii hralo?

- On má navyše aj silný herecký talent, čo málokto vie, pretože Ondro sa ako herec nechce profilovať, no vďaka tomu má veľké porozumenie pre to, čím herci pri filmovaní prechádzajú. Dokáže vo vás vzbudiť pocit, že ste spolutvorcom filmu, volá vás k monitoru, pýta sa, ako ste so záberom spokojný, a kedykoľvek požiadate ešte o jeden záber navyše, tak vám ho dá, a nerobí to z bezradnosti, ale vďaka svojej veľkorysosti, ktorú si môže dopriať.

Aké bolo nakrúcanie?

- Náročné. Najmä tempo a množstvo práce. A to som si vedomý, že sme mali na dnešné podmienky výnimočne komfortný plán nakrúcania, aj keď sme často mali 15 hodinové i dlhšie dni. Ale jednoducho sme to chceli urobiť dobre.

Je niečo, čo vás dokáže rozhodiť pred nakrúcaním?

- Nepripravenosť. Ja musím vedieť celú úlohu naspamäť aspoň mesiac pred nakrúcaním tak, aby som si bol istý, že to všetko môžem zo seba vysypať v ľahu aj v behu, rýchlo alebo pomaly, že to zašepkám alebo zakričím a tak podobne. Potom už si hľadám iba ďalšie možnosti, ako by to ešte išlo urobiť inak. Toto všetko musím mať hotové, aby som si to mohol užiť. Vlastne neznášam, keď sa niekto začne učiť text až pred scénou, teda s výnimkou Romana Luknára, on je aj tak potom vždy skvelý.

V Tomanovi ste sa stretli s mnohými hereckými kolegami. Aká to bola spolupráca?

- Všetci boli fajn a bolo to pestré. Stretol som veľa nových kolegov, ktorých si vážim a nikdy som s nimi ešte nič nenakrúcal. Nemôžem tu nikoho menovať, hralo tam snáď sedemdesiat hercov, takže by som určite na niekoho zabudol, len chcem povedať, že všetci vedeli, koľko toho mám a podržali ma, až ma to dojalo. Ale aj všetci ľudia zo štábu, bez nich tiež neviem, kde by som bol.

Spomeniete si na scénu, ktorá vás nebavila alebo štvala?

- Útek cez hranice napríklad. Bežíte lesom, stále vás vracajú späť, menia vám trasu, aby to v kamere vyzeralo čo najlepšie, bežíte, chvíľami padá studený dážď a dostáva sa vám pod košeľu, bežíte, kričia na vás stop, vy nepočujete, bežíte niekam ďaleko mimo záber a hovoríte si: prečo to, „sakra“, nestopnú? Znovu idete na začiatok, bežíte, zasa bežíte a potom, keď už to po niekoľkých hodinách vyzerá, že sú so všetkým spokojní, prichádza požiadavka, aby vám išlo menej pary od huby. Tak to sa potom dá robiť už jedine s láskou.

Ktorá scéna vás naopak najviac bavila?

- Ale vlastne každá. To je fakt paradoxné, že aj keď človeka vyzlečú, vypočúvajú a ponižujú, tak ho to baví, musíte byť ale presvedčený, že je to nevyhnutné pre rozprávanie príbehu. A nesmie vás mrzieť, keď to nakoniec vystrihnú, pretože sa napríklad ukáže, že to je pre rozprávanie príbehu ešte lepšie.

O čom je film Toman pre vás?

- O nás. O tom, ako sme ochotní tolerovať rozpredaj vlastnej štátnej suverenity Rusom. To je pre mňa najväčší odkaz toho filmu. A tiež to, že keď pre nás tá demokracia začne byť konečne taká dôležitá, aby sme sa snažili zistiť, čo je to vlastne za hodnotu.

KATEŘINA WINTEROVÁ ako Pesla Tomanová

Viete prečo si do úlohy Pesly Tomanovej vybral režisér Ondřej Trojan práve vás?

- Ondřej hľadal herečku podobnú reálnej Pesle Tomanovej. Kastingová agentúra ma ponúkla, a aj keď nie som známa filmová herečka, tak v tom Ondřej videl isté plus. A ja som sa mu náramne hodila. To bude tým obočím, myslím, hovoril... Jednoducho len tak, bez kastingu a hereckého stresu. Takto krásne mi začala spolupráca s Ondřejom Trojanom.

Aké boli začiatky, keďže ste sa vôbec nepoznali? Sadli ste si pracovne hneď alebo ste si na seba museli zvyknúť?

- Ondřej tým, ako presne vie, čo chce a koná úplne priamo a na rovinu a má veľkú autoritu, môže pôsobiť niekedy arogantne. Ja vraj pôsobím na ľudí podobne. Asi tým, že neviem, čo presne chcem, ale mám svoj názor. Tak myslím, že v tomto sme si sadli. Tiež nedokážem veľmi predstierať. Zo začiatku som mala pocit, že ma Ondřej pozoruje, skúma, pretože som

bola, podľa môjho názoru, vlastne trochu stávka na neistotu. Ale myslím si, že už na spoločných kamerových skúškach s Jirkom Macháčkom Ondřej vďaka nášmu spoločnému humoru, cítil,že by to mohlo fungovať. A potom bolo krásne, keď mi niekedy na začiatku nakrúcania povedal, aký je rád, že si ma vybral. Nebrala som to ako poklonu, ale ako fakt, že sme si sadli a môžeme spolu vytvoriť to, čo chce.

Spomeniete si, čo vám Ondřej hovoril na pľaci najčastejšie?

- Spomeniem. „Nie sme v divadle!“ Som divadelná herečka, dvadsať rokov hrám v Národnom divadle a tá mimika mi naskakuje automaticky. Takže áno, hovoril mi napríklad: „Tu je blízky detail, nie je potrebné to vyjadrovať mimikou, kamera to vidí v tvojich očiach.“ A ja som za všetky tieto pripomienky bola rada, pretože plátno je neúprosné.

Aký je Ondřej režisér? Ako herec divadla Sklep nemá občas tendencie predhrávať?

- Jasné, on je ten typ, ktorý nesedí a hodiny nerozoberá, on sa skôr postaví a ukáže: „Takto zoberieš tú pištoľ, strčíš si ju takto do úst... nie tak, pozeraj sa, TAKTO!“ Mne to vyhovuje a tiež ma to baví pozorovať. Niekedy je to fakt dosť presne zahraná situácia. Ondřej vás tiež pustí k monitoru, kde sa dá debatovať o odohranej scéne a môžeme spoločne rýchlejšie tvoriť. To je super.

Ako sa vám s ním nakrúcalo?

- Absolútne skvelo. Až sa čudujem, že mi dal takú voľnosť. Ondřej je sústredený, zábavný a ohľaduplný režisér. To mi vyhovuje. Na pľaci vďaka tomu bola skvelá nálada.

Kto bola Pesla Tomanová?

- O Pesle existuje veľmi málo záznamov, napríklad na rozdiel od Tomanovej milenky a sekretárky Třískalovej. Pesla bola zarytá komunistka, ktorá si však dokázala užívať ako buržoázna panička všetky výhody postavenia ženy šéfa zahraničnej rozviedky. Jej muž jej zrejme nedovoľoval byť ničím iným, než reprezentatívnou ženou v domácnosti. Ich vzťah bol napätý a podľa môjho názoru ľahko patologický. On ju podvádzal, ona to vedela, ale nechceli ísť od seba. Ona sa o prácu svojho muža nezaujímala a on dával prednosť kariére. Rozmýšľala som, čo s postavou, o ktorej veľa nevieme, keď okolo sú postavy, o ktorých sa toho naopak vie veľa. S Ondřejom sme si povedali, že keď je pôvodom Poľka, mohla by mať trochu prízvuk. V scenári sa jazyky v povojnovom svete prelínajú, je tam slovenčina, ruština, maďarčina, angličtina, tak sme sa dohodli, že to skúsime. Takže ja som si vymyslela, ako to herečky robia, aby boli zaujímavé, že Peslu stvárnim okrem iného aj takto.

Zdeňka Tomana, hlavnú postavu filmu a vášho muža hrá Jiří Macháček. Ako sa vám spolu nakrúcalo?

- Tam bol jeden problém. My sme si s Jirkom sadli hneď, ale ako sme obaja naladení na rovnaký humor a robíme stále vtipy, tak to bola druhá pripomienka, ktorú mi Ondřej počas nakrúcania dával. Či to už nie je trochu komédia... Keď som nastúpila na nakrúcanie, tak som sa Jirku pýtala, že keď je do úlohy Tomana obsadený on, či to budeme hrať skôr ako komédiu, alebo je to pre neho naopak protiúloha. Netušila som, akým smerom bude viesť Ondřej nakrúcanie a neodvážila som sa opýtať, aby mi tú úlohu ešte náhodou nezobral... Jirkove obsadenie pre mňa bolo totiž prekvapujúce, ale úplne som ho chápala. Na jednej strane sa na Tomana veľmi podobá a hlavne má v sebe silu utiahnuť aj takúto úlohu.

S Macháčkom ste vo filme pomerne často v posteli. Ako sa vám hrali posteľové scény?

- V scenári, keď prišli posteľové scény, tak som ich len tak rýchlo prečítala a povedala som si, to bude v pohode. Ale potom prišlo nakrúcanie a ja som zistila, že to nebude až tak

v pohode. Je tam herec, ktorého veľmi nepoznám, režisér, ktorého nepoznám vôbec, štáb, mám bielizeň, ktorú akože nemám... Ale Ondro vedel, že som neskúsená posteľová herečka, tak urobil na pľaci krásnu atmosféru „pre Káťu“. Hovoril potichu a rozhodol sa, že mňa ani Jiřího nebude trápiť a ani ho vlastne nezaujímalo nakrútiť s nami „superposteľovku“. Tá Pesla jednoducho túžila po dieťati a to bez sexu akosi nejde. Zato ja som im zničila záber, keď som si pri ostrej klapke začala nevedomky sťahovať šaty dole, aby akože nebolo nič vidieť. „Ty sa obliekaš namiesto toho, aby si sa vyzliekala,“ sipel za kamerou Ondřej.

Aké bolo manželstvo Pesly a Tomana?

- On v nej videl nejakú kotvu, matku, ale zároveň sa k nej choval hrozne, podvádzal ju. Možno aj preto po nej potom v Tel Avive pomenoval krídlo univerzity, pretože mu musela veľmi chýbať. Zaujímavé je, že on sám o nej veľmi nehovoril, akoby chcel svoju rodinu chrániť. Keď o ňu prišiel, tak tú kotvu vo svojom rozháranom živote stratil. To sú tie patologické vzťahy. Pesla, ako nebola zatiahnutá do jeho sveta, tak sa pri nej mohol možno cítiť uvoľnene.

Nechceme prezradiť viac, než je nutné, ale na konci Pesla neunesie Tomanov pád a rozhodne sa všetko opustiť, aj svojho vytúženého syna. Je možné pre jej rozhodnutie nájsť pochopenie?

- Pre mňa to je nepochopiteľné. Keďže som o nej z dochovaných materiálov vedela málo, neodvažovala som si vôbec povedať, aká bola. Musela som tie fakty prijať, stále som sa Ondřeja na ňu pýtala, chcela som ju pochopiť, až mi Ondřej povedal: „Už ju nerieš a len to zahraj.“ My herci stále hľadáme v postave nejakú hĺbku, ale niekedy tam jednoducho žiadna nie je.

KRISTÝNA BOKOVÁ ako Milada Třískalová

S Ondřejom Trojanom je to váš druhý film. V Občianskom preukaze ste hrali učiteľku Pivoňkovú, skoro disidentku, a teraz úlohu súdružky Miladky Třískalovej. Nedotklo sa vás to?

- Naopak, potešilo ma, že ma Ondřej obsadzuje do rôznych polôh a môžem si vyskúšať veci, ktoré mi len tak niekto neponúkne.

Aká je Milada Třískalová, sekretárka Zdeňka Tomana?

- Miladka je na začiatku šedá myš, ktorá nevie nič o svete a myslím si, že ani o sebe, ale ako stúpa s Tomanom, tak zisťuje, aké má možnosti, ako môže používať svoje telo a kam až ju to môže dostať. Nie je mi to blízka osoba, ale ako každú úlohu, ktorú hrám, aj Třískalovú som sa snažila obhajovať, chápať a mať ju rada. Bolo to ťažké, v tej dobe som nežila, neviem, čo by so mnou spravila. Ale som nejako vychovaná, a tak si myslím, že by som takto nekonala. Lenže človek nikdy nevie. Ja si myslím, že ona bola do istej miery hlúpa a naivná. A odrazu prišla na to, ako sa zabezpečiť a byť relatívne v bezpečí, napriek tomu, že v tej dobe nebol v bezpečí nikto.

Ako sa vám nakrúcalo s režisérom Ondřejom Trojanom?

- Sú režiséri, ktorí majú tendencie všetko vysvetľovať, a potom takí, ktorí nepovedia skoro nič. Ondřej necháva priestor, ale zároveň cítim z jeho reakcií, kedy idem správnym smerom. Stačí, keď povie: „Toto sa mi páči“, alebo „Toto skús inak“. Vie tak jemne navádzať, nie je striktný, takže sa pri práci s ním cítim slobodne, a to je veľký dar.

A aká bola spolupráca s Jiřím Macháčkom? Poznáte sa dlho, máte za sebou spoločné filmy aj divadlo. To je asi potom na pľaci pohoda, že?

- Niekedy sa s kamarátom točí vlastne zle, pretože ho poznáte z osobného života a vidíte, kedy „hrá“. Ale s Jirkom to tak vôbec nemám. On hrá tak, že neviem, že hrá. A je to veľmi citlivý parťák, nie je egocentrický, dáva priestor, sme tandem. Sú niektorí herci, ktorí sa sústredia len na seba a toho druhého pochovajú. Ale Jirka nie. Moja rola, Miladka, nie je krásny človek, ale celý štáb a nakrúcanie bolo krásne. Na to, aká je doba tretej republiky temná, tak atmosféra na pľaci bola veľmi oslobodzujúca. Bola tam profesionalita, ale aj vzduch a zábava.

Na rozdiel od Jiřího Macháčka ste svojho druhého hereckého partnera, slovenského herca Mariána Mitaša, ktorý hrá budúceho prokurátora a vraha Karla Vaša, nepoznali vôbec. Ako sa vám s ním hralo?

- No, prvé stretnutie ma zarazilo. S Mariánom sme sa stretli až na pľaci a on bol tak v role, že pôsobil skutočne desivo. Až som si hovorila, že buď tak dobre hrá, alebo je to skutočne strašný človek. Ale už po prvom natáčacom dni sa ukázalo, že je úplne v pohode a že k nám skvele zapadol. Len ten prvý deň vážne pôsobil na všetkých, aj na Jirka aj na Ondra, úplne rovnako. Ako hrozná sviňa...

A čo posteľové, teda skôr stolové a vyzliekacie scény? V tomto filme sa s nimi nešetrilo.

- Vždy som pred takou scénou veľmi nervózna. Je čudné predstierať vášeň, keď o meter ďalej stojí kameraman, zvukár. Dostanem sa akoby nad seba a hovorím si, čo to tu

v dospelosti predvádzam. Ale napríklad Jirka mi neuveriteľne pomáhal prekonať hanbu, povedali sme si presne, ako tú scénu pojmeme. Je to potom už skôr taká choreografia. No, ani jemu to nebolo príjemné, takže sa z nás napokon stali dve spriaznené duše, ktoré len chceli, aby to bolo za nimi.

Mohli ste si tieto scény nejako upraviť na telo?

- V scenári stálo, že Třískalová sa musí vyzliecť, aby povzbudila Tomana. A pretože ja sa nerada vyzliekam, tak som musela ísť prefíkane za Ondřejom, a poradiť mu, čo je viac sexy. Že to odhalené telo je prvoplánové a že je lepšie, keď si Miladka dá dole nohavičky, ale košieľka zostane a fantázia môže pracovať.

Třískalová sa správa trochu ako štetka a aj muži sa k nej tak správajú. Nebolo vám toto pri narúcaní nepríjemné?

- Pri nakrúcaní mi to nevadilo, je to úloha a je to na chvíľu. A kedysi sa tak muži k ženám skutočne správali a ženy to brali ako normu. Až neskôr zistili, že majú svoju hrdosť a keď je im to nepríjemné, tak sa môžu ozvať.

Viete ako v skutočnosti Třískalová dopadla?

- Zle. Zobrala si budúceho prokurátora vykonštruovaných procesov Karla Vaša. A o ňom sa vie, že bol sadista.

ROMAN LUKNÁR ako Jan Masaryk

Ako ste sa dostali k postave Jana Masaryka?

- Oslovil ma Ondro Trojan, s ktorým som ako s producentom robil Krásku v nesnázích a Medvídka. Mal pre mňa postavu nejakého „hajzla“ z NKVD. Prijal som ju, lebo som sa tešil, že budem zasa robiť po viac ako desiatich rokoch s Jirkom Macháčkom. Až o dva týždne neskôr mi Ondro zavolal znova, či by som mu zahral Masaryka. Povedal som, samozrejme, takú rolu mi neponúknu každý deň. Ale trošku by si mohol pribrať, dodal, čo som kvôli Masarykovi rád urobil.

Čo všetko ste museli spraviť pre túto postavu? S Masarykom na prvý pohľad nemáte veľa spoločné.

- No pribral som 20 až 25 kíl a trošku bol problém s maskou, lebo Masaryk bol plešatý. Film robil rovnaký umelecký maskér ako Masaryka, kde Karla Rodena vyholil, a tak s ním nakrútil celý film. No ja som mal v tom čase roztočené tri iné filmy, nakrúcal som aj pre televíziu, tak mňa nemohol vyholiť. Museli mi vždy pred nakrúcaním lepiť masku tri hodiny na hlavu, čo má nevýhodu, lebo je pod ňou veľmi teplo, zvlní sa a po niekoľkých hodinách vidieť, že to nie je prirodzené, ale je to aplikácia. Keď som dokončil ostatné nakrúcania, tak na posledných päť filmovacích dní som sa mohol oholiť.

Vo filme hovoríte viacerými jazykmi. Išlo vám to bez problémov?

- Angličtinu som sa musel učiť, lebo anglicky nehovorím. Nie je to môj spôsob práce, lebo sa musím namemorovať text a keď mi vypadne nejaké slovíčko, neviem ho nahradiť druhým a ísť ďalej. Tak mi nechali len jednu scénu v angličtine. Večer pred nakrúcaním som sa stretol s Američanom a naučil som sa vetu, ktorú mám povedať. Vyhýbam sa však takýmto veciam, lebo cítim a rozmýšľam v slovenčine, češtine a španielčine, a angličtina nie je jazyk, ktorý ovládam a viem s ním manipulovať. A keď sa do cudzieho jazyka dostáva emócia, tak hercovi z úst vychádza materinský jazyk. Dá sa to naučiť, ale pre mňa je to odrecitované, a to už nie je herectvo, aké mám rád.

Tešili ste sa na nakrúcanie?

- Nemal som tam veľa obrazov, ale stálo mi to za to, lebo som bol po dlhom čase s kamarátmi. Aj príbeh sa mi zdal zmysluplný, lebo hovorí o človeku, ktorý narobil veľa zla a nikto o ňom nič nevie. Nie je to vymyslené, ide o pravdivý príbeh, čo je pre mňa dosť určujúce v tom, či sa rozhodnem do niečoho ísť alebo nie. Ale nech by to bolo hocičo, s Ondrom a Jirkom robím veľmi rád. To spomínam na časy ešte s Honzom Hřebejkom, čo boli pre mňa najkrajšie nakrúcania. Aj teraz sme si to užívali. Bol tam pokoj, pracovalo sa bez stresu, Ondro to vie vytvoriť. Ako režisér je iný ako Honza Hřebejk, ale má ten istý spôsob práce. Nič mi nehovoril, stvárnenie nechal na mňa a nakoniec len došiel a poďakoval mi.

S Jirkom Macháčkom ste sa už viackrát stretli pri nakrúcaní, naposledy pri Nestydovi v roku 2009. Asi sa vám dobre pracovalo, keď máte spolu už veľa odohrané?

- S Jirkom sme si dosť blízki, spriatelili sme sa pri nakrúcaní Medvídka. Hrali sme tam dvoch kamarátov, ktorí sa poznajú od strednej školy, tak sme išli k nemu do garáže, kde sme sa rozprávali, aby sme sa lepšie spoznali aj my. Po piatich dňoch nakrúcania sa Jirko presťahoval ku mne, lebo mu v tom čase prerábali byt, a bývali sme spolu dva mesiace. Odvtedy sme zostali v kontakte, aj keď som bol v Španielsku. A keď cestujem do Prahy, spím u neho. Jirko má humor, ktorý mi je blízky a keď sme spolu, veľa sa nasmejeme.

Čo pre vás osobne znamenalo stvárniť Jana Masaryka?

- Pre mňa bolo zaujímavé, že sme nakrúcali v jeho byte. Mal som možnosť vidieť priestory, kde sa pohyboval, kde vypadol z okna. Nie každý má takúto šancu. Nakrúcal som reálne v jeho spálni a v jeho posteli na vtedajšom ministerstve v Černínskom paláci na Hradčanoch. Bolo to fascinujúce, cítil som sa ako v múzeu a mohol som sa dotknúť jeho vecí. Určite by som nerád robil veľa postáv z našej histórie, nejakých komunistov, Husákov a iných, ale takých ako Masaryk robím s radosťou, pretože takí ľudia tu niečo zanechali a sú históriou tohto národa. Je to pre mňa česť, že mi Ondro túto rolu ponúkol.

Videli ste sa už na plátne, ako vyzeráte v úlohe Masaryka?

- Keď som bol v Prahe na malých zvukových opravách, po prvýkrát v živote sa mi stalo, že som sám seba nepoznal. Pozeral som sa na monitor, bol tam stopnutý záber a na ňom hlava nejakého človeka. Trvalo to už asi minútu a ja som sa pýtal: Čo je toto za herca? To je kto?

Viete, aký bol vzťah Jana Masaryka a Zdeňka Tomana?

- Neviem, lebo ja si scenáre nečítam. Ani svoju postavu. Pracujem tak, že dôjdem na pľac a režisér mi povie, čo odo mňa chce. Svoj text sa naučím tesne predtým, lebo ja chcem ísť na premiéru a nechcem vedieť dopredu, ako to skončí. Chcem si film užiť ako divák.

Film prostredníctvom Tomana, prospechára, o ktorom sa veľa verejne nevie, približuje aj dobu tzv. tretej republiky. Bolo nakrúcanie pre vás v niečom prekvapujúce aj z tohto hľadiska?

- Som rád, že som sa zúčastnil takéhoto pekného projektu. Myslím si, že ľudia o ňom budú veľa hovoriť, keď budú mať chuť si pozrieť niečo z našej histórie a dozvedia sa, koľko sa v období od skončenia vojny do roku 1948, v hluchote dvoch – troch rokov, napáchalo zla. Z niektorých vecí som bol aj ja prekvapený.

MARIÁN MITAŠ ako Karel Vaš

Vo filme stvárňujete presvedčeného komunistu Karla Vaša. Ľahko sa vám stotožňovalo s negatívnou postavou?

- Nebál som sa toho. Bolo pre mňa výzvou hrať agenta ruskej tajnej služby, ktorý plnil príkazy zo sovietskeho ministerstva zahraničných vecí. Vždy ma v herectve zaujímalo stvárňovať charakter. Či už si vyfabulovať alebo pri historických postavách odpozerať charakterové črty, ktoré by boli zaujímavé pre diváka, a potom ich podať spôsobom, ktorý bude absolútne realistický. Tam som sa chcel vždy dostať. Pamätám si, že keď som skončil

školu, pracoval som tak, aby som bol maximálne autentický. Niekedy až tak, že som vôbec nehral. Keď sa mi to už dostatočne darilo, začal som do toho pridávať charakter v konkrétnych pohybových vlastnostiach alebo v mimike tváre. A v tomto bode sa mi dostal do rúk Karel Vaš. Pôvodne som bol oslovený na inú postavu, ale keď som si prečítal scenár, Vaš ma zaujal natoľko, že som písal Ondrovi a som rád, že sa to podarilo. Najdôležitejšie potom pre mňa bolo dostať sa k obrazovému materiálu, lebo som vedel, že s Vašom si nie sme podobní, a tak som sa snažil dostať do tváre niečo, čo v nej mal aj on.

Ako konkrétne ste sa na jeho stvárnenie pripravovali?

- Začal som si o ňom vyhľadávať informácie. Tým, že on bol agent NKVD a človek, ktorého komunisti používali na tú najšpinavšiu robotu, veľa informácií sa o ňom nájsť nedalo. Ondro mi odporučil knižku o Bedřichovi Reicinovi, ktorého vo filme hrá Marek Taclík, a v tej sa veľa písalo aj o Vašovi. Na dobových fotografiách som si všimol, že má tak akosi spustené očné viečka a keď sa usmieva, kútiky má dole. Toto som si trénoval pred zrkadlom. A keď som prišiel prvýkrát na pľac, kde som nikoho nepoznal, tak som si opakoval texty, aby som ich mal zaryté v pamäti a mohol som sa sústrediť len na herectvo, charakter a jeho vnútorné a vonkajšie znaky. Musel som vyzerať bizarne, ako som chodil s tým výrazom po chodbách. Neskôr som sa na pive dozvedel, že sa ma Kristýna Boková po celý čas bála.

Vedeli ste ho pochopiť?

- Vedel. Myslím si, že bez väčšej námahy si chcel zabezpečiť pohodlný život. Nemal žiadnu víziu lepšieho sveta, len chcel ľahko prežívať. Nemyslím si, že bol presvedčený komunista preto, aby pomáhal ľuďom. Práve naopak, bol jeden z tých komunistov, ktorí využili komunistickú ideológiu na to, aby sa dostali k moci a v rámci toho kariérneho rebríčka čo najvyššie. Podrážal preto všetkých naokolo a bol podriadený a úslužný vždy tým, ktorí mali moc.

Vaš po celý čas išiel Tomanovi po krku. Chcel ho odstaviť pre jeho obchodné styky alebo chcel len získať jeho moc a vplyv?

- Išiel najmä po Tomanovej sekretárke Třískalovej, to bol jeho hlavný motív. Nebol taký stratég ako Toman, ktorý dokázal rozanalyzovať situáciu a potom v tom rámci šikovne kľučkovať. Vaš nedokázal tak riskovať ako Toman, bol vždy len poskok, ktorý chcel mať výhody a kariérne rásť.

Aj viete, aký bol medzi Vašom a Tomanom vzťah?

- Počas štúdia reálií som sa k tomu nedopracoval, ale Vaš si neskôr zobral Tomanovu sekretárku Třískalovú za ženu, tak si myslím, že bol do nej naozaj zamilovaný. A keďže s ňou Toman spával, pravdepodobne žiarlil. A možno nielen na Třískalovú, ale aj na to, že Toman bol vyššie, bol šikovnejší, dokázal sa dostať k peniazom a hrať na všetky strany.

S Kristýnou Bokovou, ktorá stvárňuje Třískalovú, máte vo filme aj intímnejšie scény. Ako sa Vám hralo, keď ste sa videli po prvýkrát?

- Kristýna je slniečko, perfektný človek. Zo začiatku som mal rešpekt, lebo hneď v prvý deň sme mali točiť pre mňa náročné scény. Mal som ju zdrapnúť za vlasy a byť k nej hrubý, čo sa mne nie vždy voči ženám podarí na prvý pokus. A tým, že Kristína mala zo mňa strach, lebo som tam chodil s tými spustenými očami a nemali sme možnosť poriadne sa predtým porozprávať, bol som nervózny, ako to prijme. Keď mi neskôr pred ostrou povedala: Pořádně mne chyť!, vedel som, že je profík a neskôr počas nakrúcania som zistil, že je to aj úžasná žena. Najviac som točil práve s ňou a s Jirkom Macháčkom. Mám pocit, že sme si sadli.

So štábom Ondřeja Trojana ste sa pracovne stretli prvýkrát. Aká vládla atmosféra na pľaci a ako nakrúcanie prebiehalo?

- Bolo to úžasné. Ondro je špičkový režisér a výnimočný človek. Mimoriadne úspešný a pritom úplne obyčajný. Je jednou z najväčších osobností modernej českej kinematografie a stále sa s ním dá normálne rozprávať, na pľaci chodil v šľapkách, kraťasoch a tričku. Jirka Macháček je zasa najväčšia hviezda v Česku a pritom nemá žiadne maniere, dá sa s ním sedieť a rozprávať šesť hodín na pive. Cítil som sa s nimi vynikajúco. Navyše išlo o film a Ondro si dával záležať na tom, aby bolo všetko dokonalé. V Čechách majú filmovú tradíciu a fungujúci trh, netočí sa pätnásť obrazov za deň, ale niekedy len jeden alebo tri, takže na pľaci bol vždy čas poriadne sa pripraviť, porozprávať sa aj posrandovať. Nikdy tam nebol stres.

Je film Toman niečím výnimočný? Spracúva historickú tému, obdobie tzv. tretej republiky, ktoré približuje prostredníctvom málo známeho hrdinu. Čo môže povedať divákom?

- Ten film veľmi presne popisuje dobu, ktorú zachytáva a čo sa vtedy dialo. Jednak spracovaním, keďže ide o dokumentárnu drámu, ale aj príbehom skutočného človeka. Je to veľmi silná téma. Hovorí jasne o ľudskej podstate, že vždy budú na svete ľudia, ktorí sa budú tlačiť k moci iba preto, aby sa mohli nahrabať. A je jedno, či je to kapitalizmus, socializmus, demokracia alebo akýkoľvek režim, na ktorý si spomenieme. Vždy budú ľudia, ktorí budú hrabať pre seba a ostatní im budú ukradnutí. V tom je jeho nadčasovosť.

LUKÁŠ LATINÁK ako Vladimír Clementis

Vo filme hráte Vladimíra Clementisa, komunistického politika, nadšeného marxistu. Ako ste sa ho rozhodli stvárniť?

- Keď som dostal túto ponuku, videl som zhodou okolností film, v ktorom Jano Kroner hral Vlada Clementisa. Hral ho ako zapáleného, spravodlivého a pokrokového komunistu, ktorý to myslí veľmi dobre. Ako človeka, ktorý vidí, čo sa robí zle, a uvažuje, čo sa dá zlepšiť a kam by to malo smerovať. Ale bol taký dobručký, až to bolo nepravdepodobné. Rozmýšľal som preto, kedy sa to točilo, či nešlo o hrdinské vyobrazovanie, aj keď vieme, že Clementis dopadol zle, lebo nastupujúci komunisti, propagujúci sovietsky systém komunizmu, nie optimistický dubčekovský, ho popravili, a preto si nejakú glorifikáciu zaslúžil. No a keď som si čítal scenár, videl som, že ten Clementis nebol až taký pekný, pozitívny a pokrokový, z tohto

obrazu sa tam nič neobjavilo. Skôr som v tom scenári videl, že na dobré sa ľahko zvyká, a keď bol Toman šikovný, mal moc a kontakty a bol schopný zabezpečiť peniaze na čierno, tak to každý rád prijal. Tak som Clementisa nehral spôsobom, že by si ho niekto mal brať za vzor.

Necítili ste väčšiu zodpovednosť, keď ste hrali postavu, ktorá má svoj historický predobraz?

- Mal som vo filme len nejaké tri – štyri obrazy, tak som cítil skôr bezmocnosť, lebo všetko, čo by sa dalo nejako vymyslieť, sa na takej malej ploche nedalo zahrať. A Clementis nie je taký predobraz ako napríklad Hurban, Štúr, Štefánik, Hlinka, tak som nemal ťaživý pocit, že hrám nejakú známu osobnosť.

Film reflektuje obdobie našich dejín, po ktorej prišlo štyridsať rokov vlády jednej strany. Čo podľa vás hovorí o politikoch a dobe, ktorú zobrazuje?

- O Tomanovi sa toho veľa nedá vypátrať. To je ideálne pre tvorcov filmu, lebo veľa si môžu aj domyslieť. Dôležité ale je, že vo filme sú jasné fakty, kedy a aké funkcie zastával, a presne je tam zaznamenaný jeho kariérny rast. Toman je vypočítavý, má veľa negatívnych vlastností, nečistým spôsobom získava peniaze a presne vystihuje systém, ako sa lezie hore po chrbtoch ostatných, a keď sa nedá po chrbtoch, tak aj pomedzi nohy.

Ako sa vám nakrúcalo pod vedením Ondřeja Trojana? Bolo to vaše prvé stretnutie?

- Bola to naša druhá spolupráca, prvou bol film Občiansky preukaz, kde som hral malú úlohu. Tam som mal dva obrazy a bolo veľmi vtipné, že medzi nakrúcaním jedného a druhého ubehol rok. Keď mi zavolali z produkcie po roku, musel som si vôbec spomenúť, že mám roztočený film. Takže to bola moja prvá skúsenosť s Ondrom a myslím, že sme sa na tom obaja dobre bavili.

Bol ako režisér ústretový? Nechal vás hrať alebo vám predhrával?

- Zažil som s ním hlavne inú prácu, nie seriálovú, kde nie je na nič čas. Ondro, keď bol spokojný, spýtal sa aj hercov, či sú spokojní, a keď som povedal, že možno dáme lepšiu, tak povedal: Skús, poďme ešte. On má rád, keď sa opakuje, aby mu tam niečo „zavoňalo“, či už je to farbou hlasu, v pohybe, pohľade alebo v niečom inom. A výborné je aj jeho stavanie záberu. Najprv nechá hercov zahrať celú situáciu a potom vymýšľa, ako to bude záberovať.

Tak ste sa asi rozhodli hrať v tomto filme bez dlhého rozmýšľania?

- Určite áno. Robiť s Trojanom je zážitok, veľká skúsenosť. A hlavne ide o film, čo je pre každého herca top. A pokiaľ ide o film v Čechách, to si ešte viac vážim. V slovenskom filme som ani dávno nehral. Mám viac šťastia, že ma volajú do Čiech. Aj tento rok hrám v dvoch českých filmoch. Okrem Tomana aj v rozprávke Čertovské pero.

ADY HAJDU ako Valerian Alexandrovič Zorin

V Tomanovi stvárňujete Valeriana Zorina, sovietskeho veľvyslanca v Československu, poplatného Stalinovi. Nie je to sympatická postava, nepriečila sa vám?

- Keď som si prečítal scenár, videl som, že je to výnimočné dielo, ktoré zaujme nielen u nás, ale že to bude svetový film. A keď si v svetovom scenári zahráte malú rolu, tak je vám to úplne jedno. A či sa priečila? Vôbec nie, aspoň mám čo hrať.

Čo vás presvedčilo? Poznali ste Zdeňka Tomana, ktorý je ústrednou postavou filmu, predtým, než ste začali nakrúcať tento film?

- V živote som nepočul o tomto príbehu, ani meno Toman. No keď som dostal ponuku zahrať si v tomto filme, bol som rád, lebo v ňom hrajú aj moji kolegovia z divadla. Videl som krásny teaser a veľmi sa teším na celý film.

Pripravovali ste sa na túto rolu nejako špeciálne? Hovoríte tam plynule po rusky...

- Pripravoval som sa s mojou susedou ruštinárkou, lebo ja keď som počul ruštinu, mal som zimomriavky, tak som nenávidel tú reč. Keď som prišiel na pľac, bola tam ešte jedna Ruska. No a celé som to potom prehral v dabingu, lebo sme museli spraviť postsynchróny a tam bola so mnou tiež Ruska. Išli sme sa slepý dabing. Povedala mi intonáciu repliky, zopakoval som ju a potom ma dopasovali do mňa samého. Bolo úžasné, že som sa odznova musel učiť rusky, škoda, že som sa predtým ruštinu lepšie nenaučil.

Ako sa vám nakrúcalo pod vedením Ondřeja Trojana?

- Bol dokonale pripravený. Ako režisér a producent presne vedel, čo robí a prečo. Vedel dopredu, odkiaľ pôjde kamera, kde bude strihať, a tým pádom šetril aj peniaze.

Hráte rád v historických filmoch, ktoré sa vracajú do našej, hoci aj neslávnej minulosti?

- To je otázka ponuky a dopytu. Keď mi rolu ponúknu, tak hrám, keď mi ju neponúknu, tak nehrám. Nemám totiž veľa času nakrúcať. Aj teraz som mal točiť viac filmov. Na hlavnú rolu musíte mať v divadle voľno. Dá sa to, samozrejme, skĺbiť, je to len otázka ponuky.

TÁŇA PAUHOFOVÁ ako Aurélia Goldbergerová

Vo filme hráte Tomanovu sestru Auréliu Golbergerovú. Dostali ste sa k nejakým informáciám, aká v skutočnosti bola, ktoré by vás nasmerovali, ako ju stvárniť?
- Vzhľadom na plochu, ktorá je jej v príbehu poskytnutá, to nebolo nutné. V scenári mala vyčlenený presný priestor. Z vlastného záujmu som sa snažila dohľadať čo najviac. V tom sme mali všetci ohromnú podporu v režisérovi Ondřejovi, ktorý bol ako chodiaca encyklopédia, ten si predsa len musel naštudovať úplne všetko.

Vedeli ste pred nakrúcaním, kto je Zdeňek Toman? Alebo bol pre vás dovtedy neznámou postavou?
- Myslím si, že ako pre väčšinu Slovákov, bol pre mňa Zdeněk Toman neznámou postavou, obklopenou tajomstvom. A to sa nepovažujem za človeka ľahostajného a bez záujmu. Až vďaka tomuto filmu som mala možnosť, rovnako ako diváci, objaviť jeho komplikovaný a neradostný príbeh.

Film má historickú tému, reálne postavy. Sú vám takéto úlohy bližšie? Hrali ste napríklad aj Lídu Baarovú, Dagmar Burešovú vo filme Horiaci ker...
- Mám pocit, že cez historické témy sa dá povedať viac. Aj o súčasnosti. Všetko je predsa prepojené, nadväzuje to na seba. A v niektorých veciach sme nepoučiteľní, alebo sú niektoré témy rovnaké, bez ohľadu na obdobie. Ale herecky sa nevyhraňujem a ani nezačleňujem do žiadneho obdobia. Zaujímajú ma príbehy a ľudské osudy. Kontinuita.

S Ondřejom Trojanom ste spolupracovali po prvýkrát. Aká to bola pre vás skúsenosť, ako sa vám spolupracovalo?
- Absolútne fantasticky. Je to vzácny človek, remeselník, ktorý svoj tím a látku, s ktorou pracuje, rešpektuje a má rád. A to nie je málo.

TVORCOVIA

KATARÍNA ŠTRBOVÁ – BIELIKOVÁ

kostýmová výtvarníčka

Vo svojej tvorbe máte viacero filmov z našej nedávnej i dávnejšej minulosti. Je pre vás ešte téma z našich dejín výzvou? Ako to bolo v prípade Tomana?

- V každom filme, ktorý robím, si nájdem zaujímavú tému a snažím sa ju vyjadriť. V Tomanovi som vnímala svoju úlohu čo najviac sa vo vizualite postáv priblížiť k ich reálnym historickým predobrazom.

Poznali ste meno Zdeněk Toman ešte predtým, než ste si prečítali scenár?

- Nie, nikdy som o ňom nepočula. O to viac ma to celé zaujímalo.

A na čo ste sa zamerali pri tvorbe kostýmov z hľadiska vystihnutia jeho bezškrupulózneho charakteru?

- Tomanov príbeh sa dal dobre rozprávať prostredníctvom kostýmov. Jeho vzostup na politickom poli a s tým súvisiaci nárast jeho bohatstva sa odrazili na jeho stúpajúcej elegancii. V protiklade k jeho duševnému úpadku. Išlo doslova o nepriamu úmeru.

Bolo jednoduché získať obrazový materiál, z ktorého ste mohli čerpať inšpiráciu na vystihnutie kostýmov a doby?

- Áno, nie je problém nájsť na internete aj v dostupnej literatúre dostatok informácií, ktoré som potrebovala. Vo filme vystupuje mnoho všeobecne známych postáv, ako napríklad Rudolf Slánský, Václav Nosek, Karel Vaš alebo Jan Masaryk.

Práca na kostýme ktorej postavy vás v tomto filme najviac bavila?

- Pochopiteľne Toman, lebo cez neho sme rozprávalipríbeh. Zaujímavá postava, aj keď z môjho pohľadu trochu v úzadí, bola jeho žena Pesla. Má svoju vlastnú dejovú líniu a vývojovú krivku. Nemá vo filme veľký priestor, o to viac je každé jej zjavenie v príbehu intenzívne a k tomu som sa snažila prispieť výrazným kostýmom. Okrem iného vnáša vizuálne osvieženie do jednotvárnosti mužov v oblekoch.

Robili ste aj kostýmy pre film Masaryk Juliusa Ševčíka, získali ste zaň Českého leva aj Slnko v sieti. Zohľadňovali ste okrem praktických rozdielov aj niečo iné pri tvorbe kostýmov pre Masaryka v podaní Karla Rodena a tu v podaní Romana Luknára?

- Toto bol úplne iný Jan Masaryk. Ale tak to bolo asi aj v skutočnosti. Už v dobe, keď som pracovala na filme Masaryk, strávila som hodiny nad dobovými fotografiami Jana Masaryka. Stal sa mi takým virtuálnym priateľom. A zatiaľ čo na fotkách pred 2. svetovou vojnou má často úsmev, je elegantne oblečený a s nonšalantným gestom, po vojne vidieť, že je unavený, sklamaný, depresívny a zlomený človek. Vizuálne úplne iný, s nadváhou, často v pokrčenom nesadnúcom obleku. Existuje jedna fotografia asi z roku 1947, kde sedí po nejakom rokovaní na schodoch, fajčí a má zadumaný pohľad do diaľky. Ide z nej veľký smútok. Bolo pre mňa veľmi zaujímavé prejsť s postavou z jedného filmu do druhého a pracovať s úplne iným typom herca a inými témami v jeho kostýme.

S Ondřejom Trojanom ste spolupracovali aj na filmoch Želary a Občiansky preukaz. Máte už zabehnutý mechanizmus práce, alebo sa práca na Tomanovi v niečom líšila od vašich spoločných predchádzajúcich projektov?

- Spoločné pre všetky naše filmy je, že sa točili dlho, v zime, v lete, na jeseň, takže sa stali takmer na celý rok súčasťou môjho života. Ondřej je veľmi dôsledný v príprave, čo mi vyhovuje, a jeho absolútne nasadenie pre vec je nesmierne vťahujúce. V Tomanovi som vnímala veľkú pokoru, s akou k téme pristupoval. Všetko mal dokonale naštudované a pripravené. Ale tak to bolo vlastne aj pri tých dvoch predtým.

Odhalil pre vás film Toman z hľadiska témy niečo nové alebo prekvapujúce?

- Moc peňazí. Téma zištnej pomoci. Je fakt, že Toman pomohol zachrániť 200 tisíc životov, ale na ich nešťastí zarobil obrovské peniaze, ktorých výrazná časť prispela k nástupu komunizmu u nás, a tým zničil životy mnohonásobne väčšiemu množstvu ľudí. Pre mňa bolo nové aj to, že som si uvedomila tú pomaly sa zakrádajúcu systematickosť, s akou sa komunisti od konca vojny pripravovali na prevzatie moci. Bol to dlhodobý proces zavŕšený vo februári 1948. Takto komplexne som to predtým nevnímala. Desivé je, že mnohé nasvedčuje tomu, že za špinavé peniaze sa v súčasnosti v Čechách a na Slovensku predáva aj naša demokracia.

MICHAL NOVINSKI

autor hudby

Ako vznikala hudba pre film o Tomanovi?

- Hudba k filmu Toman sa realizovala v období od polovice apríla do začiatku júna 2018. V polovici apríla som dostal zamknutý strih a po približne dvoch týždňoch pricestoval do Bratislavy režisér Ondřej Trojan spolu so strihačom Vladimírom Barákom a vypočuli si prvých tridsať minút filmu s demo verziou hudby. S prácou boli spokojní a ja som v rovnakom duchu dokončil demo verziu hudby v polovici mája. Potom nasledovala príprava a nahratie hudby v RTVS v rozhlasovom štúdiu.

Je to film, ktorý stojí na hereckých výkonoch. Akú rola zohráva v tomto prípade hudba? Na čo ste sa zamerali pri jej tvorbe?

- Film je postavený na historicky presných faktoch zachytených v scenári, precíznej réžii a vynikajúcich výkonoch hercov. Hudba v tomto prípade má hlavne funkciu stmeľovať jednotlivé strihové sekvencie a priniesť nový emotívny pohľad na vybrané scény spôsobom jej vlastným. Hudba k filmu Toman je vytvorená pomocou zaujímavých interpretačných techník v sláčikovej sekcii a jej následným postprodukčným zvukovým spracovaním, jemným použitím elektronických zvukov a farieb, a tiež použitím zvuku koncertného krídla alebo preparovaného piana. V melodickej rovine pracujem so sledom paralelných kvint, čo vytvára neustále pocit napätia a nesúladu.

Zdôrazňovali ste hudbou vážnosť témy?

- Verím, že hudba v tomto filme je jeho neoddeliteľnou súčasťou. Som presvedčený, že maximálne slúži jednotnému zámeru tvorcov bez toho, aby ambiciózne na seba upozorňovala. Zároveň v sebe nesie kód pokrivených ľudských hodnôt a rôznych životných skratiek, ktoré nakoniec v dlhodobej optike ukážu svoju odvrátenú tvár. Film Toman je veľkým varovaním pred zneužívaním moci a odkrýva tiež krehkú hranicu straty morálky v prípade posadnutia mocou. Bohužiaľ, vo výsledku, bez ohľadu na historický kontext, film nepôsobí ako záznam z doby minulej, ale skôr ako zachytenie našej bezprostrednej prítomnosti.

KONTAKT:
PubRes, s.r.o., Grösslingová 63, 811 09 Bratislava
Tel.: +421(0)2 5263 4203 /E-mail: pubres@pubres.sk,
PR servis: Ľubica Orechovská
lubica@kinematograf.sk +421(0)905 639429
www.pubres.sk/toman